

УДК 340

DOI 10.31732/2708-339X-2024-11-A4

ГЕНЕЗА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА І ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Француз А.Й.,

*Герой України, Заслужений юрист України,
доктор юридичних наук, професор
Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, Україна, 03113
e-mail: AnatoliyFJ@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2861-1252>*

Цирин К.Л.,

*здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, Україна, 03113
e-mail: karinochkaCL@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2446-630X>*

GENESIS OF ECONOMIC AND LEGAL PROTECTION IN THE FIELD OF MANAGEMENT

Frantsuz A. Yo.,

*Hero of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine, Doctor of Legal Sciences, Professor, Head of the Department of State and Legal Disciplines of
«KROK» University
Kyiv, Tabirna St., 30-32, Ukraine, 03113
e-mail: AnatoliyFJ@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2861-1252>*

Tsyryn K.L.,

*graduate of the Master's degree of
«KROK» University
Kyiv, Tabirna St., 30-32, Ukraine, 03113
e-mail: karinochkaCL@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2446-630X>*

Анотація. В межах цієї наукової статті здійснено огляд створення комфортного бізнес-середовища в Україні, яке є ключовим для залучення інвестицій, розвитку економіки та створення нових робочих місць. Розглянуто питання модернізації системи правового регулювання господарської діяльності, узгодження її з європейськими стандартами та нормами, які допоможуть зробити Україну привабливішою для іноземних інвесторів. Досліджено позитивні риси, які можуть сприяти розвитку інфраструктури, підвищенню конкурентоспроможності підприємств та розвитку нових галузей економіки. Проаналізована еволюція розвитку господарського права через швидкоплинність сучасних господарських відносин. У роботі зазначається необхідність пристосування до міжнародних стандартів, зокрема стандартів ЄС. Зазначено, що пристосування до міжнародних стандартів створює нові виклики, оскільки потребує постійного оновлення законодавства, а також адаптації до змін у глобальному бізнес-середовищі. Завдяки такому постійному розвитку з'являються нові проблеми, на які потрібно знаходити відповіді та ефективні рішення через вдосконалення законів та їх інтерпретацію. У статті йдеться також про процес, який може потребувати багатьох консультацій з експертами, публічних обговорень та роботи над удосконаленням правових актів. Також вказано, що напрямки таких змін можуть охоплювати регулювання електронної комерції, захист інтелектуальної власності, фінансові та податкові аспекти, а також відносини між суб'єктами господарювання. Незважаючи на інтенсивний та прогресивний розвиток законодавства, що регулює діяльність суб'єктів господарювання, системність змін у реалізації наданих їм можливостей може бути досягнута лише за умови забезпечення ефективного захисту прав суб'єктів го-

сподарювання, який вбачається в розширенні засадничих положень щодо форм, засобів та способів врегулювання господарських спорів. Особливого значення це питання набуває в умовах зміни підходу до порядку встановлення ефективного способу захисту порушеного права або законного інтересу суб'єкта господарювання відповідно до нової редакції Господарського процесуального кодексу України, та розширення компетенції суду в частині визначення ефективного способу захисту відповідно до змісту порушення та заявлених вимог позивача.

Ключові слова: регулювання господарської діяльності, сучасні господарські відносини, розвиток господарського права, бізнес-середовище, міжнародні стандарти.

Формул: 0, рис.: 0, табл.: 0, бібл.: 9.

Abstract. Within the framework of this scientific article, an overview of creating a comfortable business environment in Ukraine is carried out, which is key to attracting investment, developing the economy, and creating new jobs. The issues of modernization of the system of legal regulation of economic activity, its harmonization with European standards and norms, which will help to make Ukraine more attractive to foreign investors, are considered. The positive features that can contribute to the development of infrastructure, increase the competitiveness of enterprises, and the development of new sectors of the economy are studied. The evolution of the development of economic law through the transience of modern economic relations is analyzed. The paper notes the need to adapt to international standards, in particular EU standards. It is noted that adaptation to international standards creates new challenges, as it requires constant updating of legislation, as well as adaptation to changes in the global business environment. Thanks to this constant development, new problems arise that need to be answered, and effective solutions must be found through the improvement of laws and their interpretation. The article also discusses a process that may require a lot of consultations with experts, public discussions, and work on improving legal acts. It is also indicated that the directions of such changes may include the regulation of e-commerce, the protection of intellectual property, financial and tax aspects, as well as relations between business entities. Despite the intensive and progressive development of the legislation regulating the activities of business entities, systematic changes in the implementation of the opportunities provided to them can be achieved only under the condition of ensuring the effective protection of the rights of business entities, which is seen in the expansion of the basic provisions regarding forms, means, and methods of settlement of economic disputes. This issue is of particular importance in the context of a change in the approach to the procedure for establishing an effective method of protecting a violated right or legitimate interest of a business entity in accordance with the new edition of the Economic Procedural Code of Ukraine, and expanding the court's competence in determining an effective method of protection in accordance with the content of the violation and the stated requirements of the plaintiff.

Keywords: regulation of economic activity, modern economic relations, development of economic law, business environment, international standards.

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 0, bibl.: 9.

Постановка проблеми. Ефективний захист господарських інтересів через розширення засадничих положень стосовно регулювання господарських спорів вкрай важливий для стабільності та розвитку бізнес-середовища. Це включає в себе не лише розвиток законодавства, але й забезпечення ефективної системи судової практики, альтернативних методів врегулювання спорів, таких як медіація або арбітраж, а також підвищення правової грамотності учасників господарського процесу. Для забезпечення системності змін у реалізації можливостей, наданих суб'єктам господарювання, важливо постійно вдосконалювати законодавство, враховуючи нові тенденції та потреби ринку. Також не менш важливим є забезпечення доступності та швидкості судового розгляду господарських справ, що сприяє ефективному врегулюванню спорів та підвищенню довіри до правосуддя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Генезу господарського права і правового захисту у сфері господарювання висвітлювали М.В. Григорчук, Ю. О. Гелич,

В.О. Джурина, В.В. Петруня, Т.В. Федоренко, С.Я. Сенюта, І. М. Ямкова.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми. Ми, зі свого боку, проаналізуємо питання становлення господарського права та розвитку правового захисту у сфері господарювання з метою використання міжнародних стандартів при пошуку шляхів удосконалення нормативної бази в Україні.

Формулювання цілей статті. Основною метою цієї статті є огляд розвитку системи правового захисту у сфері господарювання та визначення тенденцій та перспектив розвитку господарського права в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теорія поділу права на приватне та публічне дійсно є важливою для розуміння господарського права. Приватне право зазвичай регулює відносини між приватними особами (наприклад, договори, власність), тоді як публічне право стосується відносин з державою (адміністративне, конституційне право).

У контексті господарського права, обидва аспекти, приватне та публічне, ма-

ють велике значення. Господарське право включає в себе регулювання відносин як між приватними суб'єктами [1, с. 54] (наприклад, контракти між компаніями), так і взаємодія з публічним сектором (наприклад, податкове законодавство, регулювання ринків).

Щодо недослідженості або непослідовного розвитку цієї теорії в історичній правовій літературі нашої країни, це може створювати проблеми в системі права. Більше досліджень і аналізу цієї теорії може сприяти кращому розумінню та розвитку господарського права, а також поліпшенню правової системи загалом.

Створення самостійних галузей українського права для приватного та публічного господарського права може допомогти уникнути непослідовності та роз'яснити правові відносини між суб'єктами. Такий підхід може забезпечити більшу ясність та системність у регулюванні господарської діяльності [2, с. 14].

Така перспектива з поділом господарського права на приватне та публічне виглядає цікавою, оскільки це може допомогти краще визначати та регулювати відносини між приватними сторонами та державою. Приватне господарське право орієнтоване на регулювання відносин між суб'єктами приватного сектору, в той час як публічне господарське право стосується взаємодії між приватним та публічним секторами, включаючи державні органи та регулятори.

Поділ може дозволити краще узгоджувати нормативні акти та процедури для кожної з цих сфер, що сприятиме ясності та ефективності в регулюванні господарських відносин. Втім це вимагає уважного аналізу та ретельного розроблення правових норм для кожної з цих галузей.

Змішана модель правового регулювання, яка поєднує публічний інтерес і приватну ініціативу, може виявитися дуже ефективною для захисту не лише окремих осіб, але й загальних інтересів суспільства.

Модель сприяє створенню балансу між інтересами приватних підприємств і публічними потребами суспільства. Вона передбачає активну роль держави у впливі на економічні процеси для захисту загальних інтересів, таких як збереження довкілля, захист прав споживачів, регулювання конкуренції та інші соціальні аспекти [3, с. 137]. Це може включати такі елементи, як законодавчі нор-

ми, стандарти безпеки, фінансові регуляції та державні програми, спрямовані на підтримку соціально важливих секторів економіки.

Однак така модель також потребує балансу між державним втручанням і вільним ринком, щоб уникнути перекосів та обмежень для підприємців. Головною метою залишається захист публічних інтересів, але при цьому необхідно враховувати також потреби бізнесу та підтримувати підприємництво для стимулювання економічного зростання. Це вимагає уважної розробки та реалізації правових актів для досягнення балансу між цілями розвитку бізнесу та захистом загальних інтересів суспільства [4, с. 47].

Зміна підходу до встановлення ефективних способів захисту в сфері господарювання та розширення компетенції судів є ключовими аспектами для створення більш ефективної та справедливої системи правосуддя. Це означає, що суди можуть мати більш широкі повноваження для визначення оптимальних методів захисту в залежності від конкретного порушення та вимог, які пред'являються.

Розширення компетенції судів дає можливість враховувати конкретні обставини справи та вибирати найбільш адекватний та ефективний спосіб захисту в кожному конкретному випадку, що може означати використання різних форм захисту, таких як судові рішення, медіація, арбітраж або інші альтернативні методи вирішення спорів.

Такий підхід важливий, оскільки кожна справа у сфері господарювання може мати свої унікальні особливості, і не завжди традиційні методи захисту можуть бути найбільш ефективними. Розширена компетенція судів дозволяє адаптувати захист до конкретної ситуації, що сприяє більш повному і справедливому вирішенню спорів у господарській сфері [5, с. 93].

Дієвість способу захисту прав у сфері господарювання залежить від організаційних умов його застосування та виконання встановленого рішення. Це стосується не лише матеріальних аспектів (наприклад, самого захисту права), а й процесуальних питань, пов'язаних із процедурою застосування цього захисту.

Спосіб захисту в сфері господарювання включає в себе різні юридичні інструменти, але їх ефективність та реалізація залежать від системи процедур, які регулюють його за-

стосування. Це означає, що важливо розглядати як матеріальне, так і процесуальне право, аналізуючи теоретичні та практичні аспекти системи захисту в господарській сфері [6, с. 141]. Аспекти включають у себе не лише самі правові норми, що стосуються захисту, але й процедурні аспекти, такі як доступність суду, швидкість процесу, виконання рішень та ефективність процесуальних механізмів.

Взаємозв'язок матеріального та процесуального права підкреслює важливість збалансованого підходу до розроблення системи захисту прав у господарській сфері, який враховує як суттєвість самого захисту, так і його реалізацію через відповідні процедури та механізми застосування.

Аналіз зарубіжних моделей захисту прав у сфері господарювання може бути дуже корисним для модернізації господарського законодавства. Закордонний досвід дає цінні вказівки та підходи щодо удосконалення системи захисту прав у нашій країні [7, с. 142].

Модернізація господарського законодавства, зокрема системи захисту прав, є ключовим напрямком для підвищення ефективності правового регулювання в галузі господарювання. Це може включати удосконалення процедур захисту, розробку нових методів альтернативного вирішення спорів, адаптацію судової практики до сучасних вимог та створення більш прозорої та ефективної системи правосуддя для суб'єктів господарювання.

Зарубіжний досвід надає цінні уроки щодо того, як краще організувати процес захисту прав, які методи можуть бути більш успішними та ефективними в практиці, і які принципи можуть бути корисними для застосування власній країні.

Удосконалення системи захисту прав у сфері господарювання значно покращує бізнес-клімат та забезпечує більш правову стабільність для підприємств, що сприятиме розвитку економіки та привабливості країни для інвестицій [8, с. 309].

Важливі критерії належного та ефективного способу захисту прав у сфері господарювання, які передбачені міжнародними стандартами:

- відповідність способу захисту змісту порушеного права, тобто спосіб захисту повинен відповідати суті та характеру порушеного права, а також урахувати його наслідки. Наприклад, якщо порушення стосується пору-

шення договору, то спосіб захисту може включати судовий розгляд, медіацію або арбітраж.

- відповідність законодавству, договору, принципам права, а саме, спосіб захисту повинен відповідати вимогам законодавства, угоди між сторонами, а також узгоджуватися з основними принципами права, забезпечуючи легальність та справедливість процесу.

- доцільність та ефективність, коли обраний спосіб захисту має бути практично доцільним та ефективним, забезпечуючи швидке та адекватне вирішення ситуації.

- адекватність стосовно правопорушення, тобто, обраний спосіб захисту повинен відповідати серйозності та характеру порушення. Наприклад, значне порушення може вимагати більш жорстких або докладних методів захисту.

- наявність механізму реалізації (виконання), передбачає обраний спосіб захисту, який повинен мати можливість ефективної реалізації в практиці, включаючи виконання вироку чи прийняття необхідних заходів для захисту.

- недопущення порушення прав інших суб'єктів, коли спосіб захисту не повинен порушувати права або інтереси інших учасників процесу або сторін, враховуючи баланс між інтересами [9, с. 5].

Дані критерії допомагають обрати належний та наочний спосіб захисту прав у господарській сфері, забезпечуючи баланс між законом, справедливістю та ефективністю процесу.

Висновки. Досліджуючи дану тематику, слід зазначити власні спостереження щодо підходів у вивченні та розумінні розвитку господарського права. Відсутність урахування теорії при вирішенні питання про правову природу господарського права може призвести до упущень у розумінні та регулюванні господарських відносин. Зазначення меж правового регулювання господарського права через призму концепції предмета та методу може бути обмежено стратегією. Відсутність врахування історичного та зарубіжного досвіду у вивченні та аналізі сучасного стану господарського права може обмежити розуміння його еволюції та перспектив розвитку.

Дані висновки вказують на необхідність більшої уваги до різноманітних підходів у вивченні господарського права, включаючи теорії поділу права, історичний контекст та

міжнародний досвід для більш повного та комплексного розуміння цієї галузі права.

Способи захисту прав у сфері господарювання включають різноманітні методи, передбачені законодавством або угодами, які дозволяють усунути порушення прав, відновити порушені права чи відшкодувати завдані збитки. Вони можуть включати:

- рішення суду може відновити порушені права, визнати їх порушення та відшкодувати завдані збитки;
- альтернативні методи вирішення

спорів, які не вимагають судового процесу, але можуть допомогти сторонам досягти взаємоприйняттого вирішення;

- уповноважені державні органи можуть застосовувати адміністративні заходи для врегулювання порушень у господарській діяльності;

- захист прав може бути передбачений угодами між сторонами;

- застосування відповідних правових актів та норм, що регулюють господарські відносини, може забезпечити захист прав.

Література:

1. Ямкова І. М. Актуальні проблеми господарського права. Науковий вісник публічного та приватного права. 2015. Вип. 2. С. 52-57.
2. Гелич. Ю. О. Щодо питання про вдосконалення господарського законодавства України. Реформування системи господарського законодавства України. 2014. С. 13-15
3. Джуринаський В. О. Правове становище господарських об'єднань в Україні. К.: Юрінком Інтер, 2013. 224 с.
4. Петруня В.В. Штрафні санкції в господарських зобов'язаннях: проблеми застосування. Підприємництво, господарство і право. 2015. № 2. С. 46-49.
5. Григорчук М. В. Органи захисту прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання. Економіка та право. 2016. № 3. С. 90-99.
6. Федоренко Т.В. Форми та способи захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання. Порівняльно-аналітичне право. 2016. № 5. С. 140-143.
7. Сенюта С. Я. Поняття та підстави захисту прав суб'єктів господарювання. Приватне право і підприємництво. 2016. Вип. 15. С. 143-146.
8. Петруня В.В. Критерії способів захисту прав суб'єктів господарювання. Юридичний вісник. 2014. № 4. С. 307-311.
9. Григорчук М.В. Захист прав та охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання: матеріальний та процесуальний аспекти. Теорія і практика правознавства. 2017. Вип. 1 (11). С. 1-13.

References:

1. I.M. Yamkova Current problems of economic law / I.M. Yamkova // Scientific Bulletin of Public and Private Law. - 2015. - Issue 2. - P. 52-57.
2. Gelich. Yu. O. Regarding the issue of improving the economic legislation of Ukraine / Yu. O. Gelych // Reforming the system of economic legislation of Ukraine. - 2014. - P. 13-15
3. Dzhuryynskiy V.O. Legal status of economic associations in Ukraine / V.O. Djurynskiy. - K.: Yurinkom Inter, 2013. - 224 p.
4. Petrunya V.V. Penal sanctions in economic obligations: problems of application. Entrepreneurship, economy and law. 2015. No. 2. P. 46-49.
5. Hryhorchuk M. V. Bodies of protection of the rights and legally protected interests of economic entities / M. V. Hryhorchuk // Economy and law. - 2016. - No. 3. - P. 90-99.
6. Fedorenko T.V. Forms and methods of protecting the rights and legitimate interests of business entities / T.V. Fedorenko // Comparative and analytical law. - 2016. - No. 5. - P. 140-143.
7. Senyuta S. Ya. Concepts and grounds of protection of rights of business entities / S. Ya. Senyuta // Private law and entrepreneurship. - 2016. - Issue 15. - P. 143-146.
8. Petrunya V.V. Criteria for ways to protect the rights of business entities. Legal Bulletin. 2014. No. 4. P. 307-311.
9. Hryhorchuk M.V. Protection of the rights and legally protected interests of business entities: material and procedural aspects / M.V. Hryhorchuk // Theory and practice of legal studies - 2017. - Vol. 1 (11). - P. 1-13.

Стаття надійшла до друку 12.12.2023 року